

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף יא

משנה: ראה אותן רצין: בעל שדה שראה אנשים רצים אחר מציאה שנמצאת בתוך שדהו, או אחר צבי שרגליו שבורות ואינו יכול לרוץ ולברוח, או אחר גוזלות שעדיין אינם יודעים לפרוח ולעוף, ואמר 'זכתה לי שְׁדִי', זכתה לו השדה שלו והמציאה שייכת לו, לפי שהמציאה משתמרת בתוך השדה שלו, וכן הצבי והגוזלות אינם יכולים לברוח והם משתמרים בתוך שדהו וזכתה לו השדה שלו.

היה צבי רץ כדרכו: אבל אם הצבי היה רץ כדרכו או שהגוזלות היו פורחות ואמר בעל השדה 'זכתה לי שְׁדִי', לא אמר כלום, לפי שהם לא משתמרים בשדה ולא זכתה לו השדה.

גמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל: הרישא של המשנה עוסקת כשבעל השדה עומד בצד השדה, ורק אז זכתה לו שדהו.

קושיא: ותקני ליה שדהו: מדוע הוא צריך לעמוד בצד שדהו, והרי אמר ר' יוסי בר' חנינא שחצירו של אדם קונה לו אפילו שלא מדעתו, וא"כ השדה תקנה עבורו את המציאה גם כשהוא לא עומד בצד שדהו ואינו יודע שיש בתוכה מציאה.

תירוץ: הני מילי: דברי ר' יוסי בר' חנינא נאמרו בחצר המשתמרת, אבל בחצר שאינה משתמרת ויכולים בני אדם להיכנס לתוכה ולקט משם את המציאה אין החצר קונה לו שלא מדעתו, ולכן אם לא עומד בצד שדהו לא קנתה לו השדה כיון שאינה משתמרת, אבל אם עומד בצידה הרי היא משתמרת על ידו והיא קונה עבורו את המציאה. הגמ' מביאה הוכחה לך מכרייתא.

👉 **מי ששוכח עומר בשדה אסור לו לשוב לקחתו אלא הוא שייך לעניים.**

דתניא: כפי שלמדנו בכרייתא - בעל השדה שהיה עומד בעיר ואומר - 'אני יודע שעומר שיש לי בשדה וסמכתי על הפועלים שיביאו לי אותו, הפועלים שכחו אותו, וכיון שאני זוכר אותו הרי שהוא לא יהיה שכחה גם אם אשכח אותו', האם לא יהיה לעומר דין 'שכחה' אם הוא ישכח אותו? תלמוד לומר "כִּי תִקְצֹר קִצְיֶךָ בְּשָׂדְךָ

וְשִׁכְחָתָ עִמָּךְ בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגַר לִיתָם וְלֹאֲלִמְנָה יְהִיָּה, וְדוֹרָשִׁים "בשדה ושכחת" דהיינו רק אם שכחת כשבאת מהשדה יש לעומר דין 'שכחה' ולא אם שכחת לאחר שכבר נכנסת לעיר. עד כאן הברייתא.

הגמ' מבארת את הברייתא:

הא גופא קשיא: הברייתא קשה, לפי שמשאלת הברייתא "יכול לא יהיה שכחה?" משמע שהברייתא חותרת לתשובה שבאמת גם אם שכח בעיר יש לו דין שכחה, אבל היא מביאה ראיה מהפסוק שאין לו דין שכחה.

אלא לאו הכי קאמר: אלא כך כוונת הברייתא: כשבעל השדה עדיין נמצא בשדה והוא שכח שם עומר לפועלים שלו, והוא עומד ואומר שהעומר הזה שגם הפועלים שכחוהו לא יהיה שכחה, הרי זה שכחה כיון שהוא כבר היה שכוח מהתחלה (= שהוא בעצמו שכחו לפני פועליו). אבל אם הוא זוכר שהשאר שם עומר לפועלים שלו, ואח"כ שכחוהו הפועלים אין זה שכחה, והטעם הוא שכיון שהוא עומד בצד שדהו הרי שהשדה היא 'חצירו' והיא זכתה עבורו את העומר.

אבל בעיר: אבל אם לאחר שנכנס לעיר עמד ואמר וכו' אפילו אם זכר שהשאר שם עומר אלא שהפועלים שכחוהו בשדה, יש לעומר דין 'שכחה', לפי שהוא אינו עומד בצד שדהו והיא אינה יכולה לזכות עבורו את העומר.

נמצא שכך מתפרשת הברייתא: יכול לא יהיה שכחה? תלמוד לומר וכו', דהיינו כשאתה נמצא בשדה אז צריך שאתה תשכח את העומר כדי שיהיה לו דין 'שכחה', אבל כשאתה בעיר לא צריך שתשכח אותו כדי שיהיה לו דין 'שכחה', אלא אפילו אם הפועלים שכחוהו יש לו דין 'שכחה'.

מהברייתא הזאת מוכח שחצר שאינה משתמרת אם הוא עומד בצידה היא זוכה עבורו את המציאה, ואם אינו עומד בצידה אינה זוכה עבורו, שהרי שדה היא כחצר שאינה משתמרת, ובברייתא הנ"ל כתוב שאם בעל השדה עומד בצד שדהו ואומר שהעומר שהפועלים שכחוהו לא יהיה שכחה, אין לו דין 'שכחה' וקנתה לו שדהו.

שאלה: ממאי? כלומר מנין שכך מבארים את הפסוק ואת הברייתא? יתכן שזו גזירת הכתוב שבשדה יש דין שכחה ולא בעיר, וצריך לגרוס בשאלה של הברייתא "יכול יהיה שכחה? תלמוד לומר וכו' כלומר שהברייתא שואלת אולי גם בעיר יש שכחה והיא מביאה פסוק שממנו לומדים שבעיר אינו שכחה.

תשובה: אמר קרא: נאמר שם בפסוק "לא תשוב לקחתו" לרבות שגם אם שכח בעיר יש לו דין 'שכחה'.

קושיא: האי מיבעי ליה ללאו: והרי הפסוק הזה כבר נצרך ללמוד ממנו שהעובר על דין 'שכחה' עובר על איסור לאו. תירוצ: אם כן שהפסוק יאמר "לא תקחנו", ומכך שנאמר "לא תשוב" אנו מרבים שכחת העיר.

קושיא: ואנתי מיבעי ליה: והרי עדיין הפסוק נצרך לדין שלמדנו במשנה במס' פאה - מי שהיה קוצר את השדה ושכח לפניו ולאחריו, הדין הוא שמה ששכח לפניו אין זה שכחה ומה ששכח לאחריו זו שכחה, ולומדים זאת ממה שנאמר "לא תשוב" דהיינו שרק אם צריך לשוב לאחריו כדי לקצור הרי זו שכחה, אבל אם אינו צריך לשוב לאחריו כדי לקצור אין זה שכחה.

אמר רב אשי: אלא את דין שכחת העיר לומדים מהפסוק "לגר ליתום ולאלמנה יהיה".

וכן אמר עולא וכו': שרק אם עומד בצד שדהו ואמר 'זכתה לי שדי' אכן זכתה לו שדהו.

קושיא על עולא: איתיביה רבי אבא לעולא: למדנו במשנה במס' מעשר שני - רבן גמליאל שהיה בספינה נזכר שהוא לא עישר את השדה שלו, וכיון שאסור לחברים להשהות דבר שאינו מתוקן לכן הוא אמר לרבי יהושע שהיה לוי והיה איתו בספינה, שהמעשר ראשון שהוא עתיד להפריש יהיה נתון לו, והמקום שעליו מונח המעשר כלומר הקרקע תהיה מושכרת לרבי יהושע, ורבי יהושע נתן לרבן גמליאל פרוטה בשביל לשכור ממנו את המקום, ובכך רבי יהושע קנה ממנו את המעשר בקניין חצר, כלומר המקום שהוא שכר ממנו נחשב ל'חצירו' וע"י שהוא קנה את ה'חצר' הוא קנה גם את המטלטלין (= המעשרות) שבתוכה.

ועישור אחר: והמעשר עני שאני עתיד להפריש (= כי היתה זו שנת מעשר עני) יהיה נתון לעקיבא בן יוסף שהיה גבאי של העניים ושהה שם בספינה. ע"כ המשנה שם.

רבי אבא מסכם את הקושיא:

וכי רבי יהושע ורבי עקיבא בצד שדהו של רבן גמליאל היו עומדין? והרי הם היו בספינה ולא עמדו בצד שדהו של רבן גמליאל, ואיך הם קנו את המעשרות? אלא מוכח שלא צריך לעמוד בצד שדהו כדי שתקנה לו השדה, וזה שלא כדברי עולא.

אמר ליה: ענה לו עולא – דומה חכם זה (= רבי אבא) כאילו לא לימדוהו דבר הלכה מעולם. [עולא לא הסביר מדוע קושיתו של רבי אבא אינה קושיא].

כי אתא לסורא: כשהגיע רבי אבא לסורא, אמר לחכמים – 'כך אמר עולא וכך הקשיתי לו'.

אמר ליה ההוא מרבנן לרבי אבא – רבן גמליאל לא הקנה להם את המעשרות בקניין חצר, אלא הוא הקנה להם זאת בקניין 'אגב', כלומר אגב שהוא הקנה להם הקרקע (= המקום בו המעשרות היו מונחים) הוא הקנה להם את המטלטלין (= המעשרות), ואפילו אם הוא היה מקנה להם חצר אחרת שהמטלטלין לא בתוכה הם היו קונים את המטלטלין, ולכן רבי יהושע ור"ע לא היו צריכים לעמוד בצד שדהו של רבן גמליאל.

רבי זירא קיבל את התירוץ הזה, אבל **רבי אבא** לא קיבל את התירוץ.

אמר רבא: טוב עשה רבי אבא שלא הסכים לקבל את התירוץ, שהרי מדוע רבי יהושע ור"ע היו צריכים לשלם לרבן גמליאל כסף עבור שכירות המקום, וכי לא היה להם סודר (= בגד) שיוכלו לקנות ממנו את המעשרות בקניין חליפין? (= כלומר הם יכלו לתת איזה סודר לר"ג בקניין 'חליפין' וע"י כך לקנות ממנו את המעשרות), אלא בוודאי הטעם שהם לא עשו כן הוא משום שלר"ג יש רק טובת הנאה מהמעשרות, דהיינו שהמעשרות אינם שלו אלא עליו לתתם לכהן, ויש לו מהם רק טובת הנאה שיכול לתתם לאיזה כהן שירצה, וטובת ההנאה הזאת אינה נחשבת ל'ממון' ולכן אי אפשר לקנות אותה ממנו בקניין חליפין, וכמו כן טובת ההנאה הזאת אינה נחשבת ל'ממון' לגבי כך שאי אפשר להקנותה אגב הקרקע. נמצא שר"ג לא הקנה להם את המעשרות בקניין 'אגב' כמו שאמר ההוא מרבנן אלא בקניין 'חצר' כמו שאמר רבי אבא, ומוכח שלא צריך לעמוד בצד שדהו כדי שתקנה לו השדה.

דחיית דברי רבא: **ולא היא, מתנות כהונה "נתינה" כתיבא בהו, חליפין דרך מקח וממכר הוא, מטלטלין אגב קרקע נתינה אלימתא היא:** כלומר אין להוכיח שטובת הנאה אינה 'ממון' מכך שהם לא נתנו לו סודר, אלא באמת הוא כן הקנה להם את המעשרות אגב הקרקע, והטעם שהם לא קנו ממנו ע"י סודר בקניין 'חליפין' הוא משום שלגבי מתנות כהונה ומעשרות ללוויים ומעשר עני נאמרה בתורה לשון 'נתינה' = **"וְנָתַתָּה לְלוֹי לְגֵר לִיתוֹם וְלְאַלְמָנָה"**, דהיינו שיתן להם אותם בחינם ולא ימכור אותם, ולכן אסור להקנותם ע"י סודר לפי שזה נראה דרך מכירה (= שזה נותן

לו את הסודר וזה נותן לו את המעשרות תמורת הסודר), אבל להקנות מטלטלין אגב הקרקע זוהי 'נתינה' חזקה ומותר להקנות מתנות כהונה אגב הקרקע, ולכן ר"ג הקנה להם את המעשרות אגב הקרקע ולא ע"י סודר.

רב פפא אמר: רב פפא מתרץ את הקושיא על עולא באופן אחר: באמת ר"ג הקנה להם את המעשרות בקניין חצר, ומה שהקשה רבי אבא שא"כ מדוע הם לא עמדו בצד החצר זו אינה קושיא, לפי שכשיש דעת אחרת שמקנה את המטלטלין לא צריך לעמוד בצד השדה, וכיון שהם לא זכו במעשרות מן ההפקר אלא ר"ג הקנה להם את המעשרות שהיו בחצר שלהם (= שהרי הוא השכיר להם את החצר ואז הוא הקנה להם את המעשרות שנמצאים בחצר שמושכרת להם ושייכת להם) הרי שלא צריך לעמוד בצד השדה, אבל במציאה שאין דעת אחרת שמקנה אותה אלא זוכים בה מן ההפקר צריך לעמוד בצד השדה כדי לזכות בה.

ומנא תימרא: רב פפא מביא ראיה לדבריו.

דתנן: שהרי למדנו במשנתנו - בעל שדה שראה אנשים רצים אחר צבי שבור או אחר גוזלות שאינם יודעים לפרוח, ואמר 'זכתה לי שְׂדִי', זכתה לו השדה והצבי והגוזלות שייכים לו. **ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן,** שדברי המשנה שזכתה לו שדהו נאמרו במקרה שהצבי השבור היה מהלך והגוזלות היו מדדים ובעל השדה יכול לרוץ אחריהם ולתפוס אותם לפני שיצאו משדהו.

ובעי רבי ירמיה: ושאל רבי ירמיה, אם הצבי והגוזלות היו של ראובן והם נמצאים בתוך השדה של שמעון, ורוצה ראובן לתתם במתנה לשמעון בעל השדה, האם רק במקרה שבעל השדה יכול לרוץ אחריהם ולתפוסם זכה בהם או שמא גם אם לא יכול לרוץ ולתפוסם זכה בהם? (הנפק'מ היא האם ראובן יכול לחזור בו או לא).

וקבלה מיניה רבי אבא בר כהנא: כלומר רבי אבא קיבל את החילוק בין מציאה למתנה, שבמתנה אפילו אם בעל השדה רץ אחריהם ואינו יכול לתפוסם זכה בהם, ובהכרח שהטעם הוא לפי שבמתנה יש דעת אחרת שמקנה את המתנה (= ראובן מקנה את המתנה לשמעון בעל השדה) ולכן בעל השדה לא צריך לתפוסם, אבל במציאה שאין דעת אחרת מקנה אותה אלא זוכה בה מן ההפקר צריך שיוכל לתפוסם.

ומכאן מוכיח רב פפא כדבריו שכשיש דעת אחרת שמקנה הרי שהקניין חזק יותר, וכשם שלגבי צבי שבור לא צריך שיוכל לתפוסו כיון שהקניין חזק, כך לא צריך לעמוד בצד השדה כיון שהקניין חזק.

קושיא: **אמר ליה רב שימי לרב פפא:** והרי לגבי גט יש 'דעת אחרת מְקַנָּה', שהרי הבעל מקנה את הגט לאשתו, ובכל זאת אמר עולא שהזורק גט לתוך חצרה של אשתו הרי הוא מגורשת רק אם היא עומדת בצד חצרה!

תירוץ: **שאני גט:** גט דינו שונה, לפי שהאשה מתגרשת אפילו בעל כרחה ולכן צריך שתעמוד בצד חצרה, ואין להוכיח מגט לשאר המקומות.

רב ששת מקשה על התירוץ: ולא קל וחומר הוא וכו': ומה גט שהחצר קונה לאשה את הגט אפילו כשהיא אינה רוצה בכלל לקנות אותו, ובכל זאת אמר עולא שרק אם היא עומדת בצד חצירה אז היא קונה אותו ומתגרשת ואם אינה עומדת בצד חצרה לא, מתנה שרק אם האדם רוצה לזכות בה אז החצר קונה לו את המתנה ואם אינו רוצה לא, כל שכן שצריך שיעמוד בצד שדהו.

אלא אמר רב אשי: חצר זוכה עבור בעל החצר מדין 'יד', דהיינו שהיא כמו היד שלו שזוכה עבורו, אבל יש בה גם את המעלה של 'שליחות'. ולכן לגבי גט שהוא חוב לאשה, הרי הדין הוא שאין חבין לאדם אלא בפניו, כלומר שליח לא יכול לזכות חפץ עבור אדם אחר אם זה לרעתו ואינו חפץ בכך, ולכן החצר לא יכולה לזכות בגט עבור האשה בעל כרחה שהרי היא אינה חפצה בו, אלא החצר יכולה לזכות עבורה בגט רק מדין 'יד', וכיון שהחצר נחשבת כ'יד' של האשה לכן היא יכולה להתגרש ע"י החצר בעל כרחה כמו שהיא מתגרשת ע"י קבלת הגט בידה בעל כרחה, אבל צריך שהיא תעמוד בצד החצר כמו שהיד סמוכה לגופה. אבל לגבי מתנה כיון שזו זכות עבורו הרי הדין הוא שזכין לאדם אפילו שלא בפניו, וא"כ השדה לא יותר גרועה משליחות שהשליח יכול לזכות מתנה עבור אדם אחר גם שלא בפניו, ולכן מקבל המתנה לא צריך לעמוד בצד שדהו.

העולה מדברי רב אשי: במעשה של רבן גמליאל שהוא נתן לרבי יהושע ורבי עקיבא את המעשרות במתנה הם לא היו צריכים לעמוד בצד חצרם, אבל במציאה צריך שיעמוד בצד שדהו בחצר שאינה משתמרת, לפי שבשליחות צריך שיהא לפחות או דעת שליח או דעת משלח, ובמציאה אין לא דעת משלח ולא דעת שליח, ולכן צריך שיעמוד בצד שדהו שאז החצר זוכה עבורו מדין 'יד', או שהחצר תהיה משתמרת.